

Iedereen in de digitale kloof

Door Laure Van Hoecke, medewerker van LINC¹

De digitale kloof is een beeldende metafoor die het etiket 'have-nots' plakt op degenen die niet met multimedia kunnen werken. Onwillekeurig denkt men aan senioren die opgegroeid zijn in een analoge maatschappij. Het bezit van multimedia wordt ook vaak geassocieerd met welstand, wat zou betekenen dat mensen in kansarmoede zich daardoor aan de verkeerde kant van de kloof bevinden.

Bezit

Met dit denkbeeld zit men niet zo ver van de werkelijkheid. Toch gaan heel wat nuances verloren. De digitale kloof is namelijk een problematisch begrip. Het deelt de maatschappij op in 'haves' en 'have-nots'. Mensen die zich in de digitale kloof bevinden zijn op te delen in twee groepen. Ofwel bezitten zij geen computer, een groep die al snel lijkt samen te vallen met de kansarmen. Ofwel beheersen zij niet de instrumentele vaardigheden om een computer te gebruiken. In dat geval is het een probleem van de personen die geen digitale experts zijn.

Dit is echter een 'naïeve' benadering van het probleem van de digitale kloof, waardoor ook de oplossingen die aangereikt worden onvoldoende dekkend zijn. Als je deze redenering volgt, is de digitale kloof op een eenvoudige manier te overbruggen. Mensen zonder computer kan je er één geven. En instrumentele vaardigheden, zogenaamde knoppenkennis, kan je eenvoudig aanleren. De enige reden waarom de digitale kloof nog niet overbrugd is, volgens dit betoog, is tijd. Het is een redenering die op zich niet fout is. Kansengroepen zoals ouderen, werklozen en laaggeschoolden voorzien van infrastructuur is een nobel doel. De financiële drempel is immers een van de oorzaken van het ontstaan van de digitale kloof.

Facetten

De digitale kloof is echter geen één-dimensioneel probleem, in tegenstelling tot wat de term suggereert. Naast het bezit van computers en de instrumentele vaardigheden bestaat de digitale kloof nog uit andere facetten. Zo heeft men bijvoorbeeld ook informatievaardigheden nodig, vaardigheden om online informatie op te sporen: 'zoeken, selecteren, begrijpen, evalueren en verwerken'. Inzicht in de structuur van een website en het herkennen van persuasieve bronnen zijn hierbij essentieel. Verder is het inzetten van informatie in het dagelijkse leven belangrijk. Men moet een idee hebben van hoe digitale media kunnen ingeschakeld worden om de eigen levenssituatie te verbeteren. Deze complexe vaardigheden zijn niet enkel een zaak van personen in armoede of senioren. Informatievaardigheden verwerven is een leerproces waarmee iedereen, ook jij en ik, geconfronteerd wordt.

¹ LINC is een Leuvense vzw die actief is in heel Vlaanderen. Het is een beweging binnen het sociaal-culturele vormingswerk voor volwassenen die via allerlei initiatieven zoveel mogelijk mensen bij onze kennismaatschappij probeert te betrekken.

Benedict Wydooghe, docent e-cultuur aan KATHO, is het dan ook niet eens met de enge invulling van het begrip 'digitale kloof': "Dit beeld klopt niet: we hebben geen specialisten nodig maar communicatie, interactie en vormingswerk. Bovendien is het geen zaak van eenrichtingscommunicatie: de docent, de vormingswerker dient vooral te luisteren en in te spelen waar hij kan.

Jongeren: digitaal (on)geletterd?

We mogen niet uit het oog verliezen dat het moeilijker is voor onder meer laaggeschoolden, allochtonen en kansarmen om zich een weg te banen door deze informatiestroom. Ook jongeren worden schromelijk overschat. Ze bezitten fenomenale instrumentele vaardigheden: ze navigeren vingervlug door het nieuwe internet en laten hierbij hun ouders, leraars en begeleiders ver achter zich. Dit betekent echter niet dat ze de nodige kritische houding hebben ten opzichte van de inhoud. Bovendien spitsen deze vaardigheden zich vooral toe op het vlak van de 'vrijtijdscontext'. In vergelijking met senioren hebben zij dan weer weinig last met het lineair denken. Met andere woorden: ze hebben de 'klikreflex'. Maar dit impliceert niet dat ze gemakkelijk de juiste informatie vinden, beoordelen en verwerken. Media-educatie en mediawijsheid worden daarom steeds belangrijkere concepten binnen het onderwijs.

Algemeen kan men stellen dat het gebruik van ICT afhankelijk is van de hele leefwereld waarin elke persoon zich beweegt. Het hangt samen met de multimediatoepassingen die vrienden en familie gebruiken en die binnen de school- en werkomgeving veel worden gebruikt. ICT is een cruciaal element in de informatiemaatschappij en netwerkmaatschappij. Enerzijds kan dit de oude verhoudingen openbreken, maar anderzijds zullen er nieuwe, zelfs grotere maatschappelijke ongelijkheden kunnen ontstaan tussen gebruikers en niet-gebruikers. Om dit te vermijden moet het stimuleren van het gebruik van ICT kaderen binnen een bredere aanpak van het aanleren van informatievaardigheden. Indien we deze breuklijnen verwaarlozen, wordt de kloof tussen degenen die deze vaardigheden beheersen en degenen die ze niet beheersen enkel dieper.

Tot slot

De digitale kloof treft alle lagen van de maatschappij. Iedereen heeft zijn eigen drempels, afhankelijk van persoonlijke kenmerken en omgeving. Waar senioren momenteel een grote inhaalbeweging maken op vlak van ICT, worden er steeds nieuwe breuken zichtbaar. De digitale kloof is een fenomeen waar iedereen deel van uitmaakt. Het beslaat zoveel verschillende groepen in de maatschappij en bestrijkt zoveel thema's dat het onmogelijk is om de digitale fitnesses van al deze onderwerpen te beheersen. Dit is een zwakte en tevens de sterkte van het medium.

De digitalisering van de maatschappij kan aangewend worden om bruggen te bouwen tussen doelgroepen. Ze biedt de mogelijkheid om kleinkinderen in contact te laten treden met hun grootouders, om onafhankelijk van opleiding kennis te vergaren, zowel fysiek als mentaal andersvaliden uit hun isolement te laten breken. Deze integratie moeten we stimuleren en ondersteunen. Naast vrienden en familie zijn vormingsinstellingen, socio-culturele en vrijetijdsorganisaties de ideale spelers om mensen de ogen te openen. In deze instellingen en organisaties ontbreekt het vaak echter aan kennis over het aanwenden van ICT binnen de eigen leercontext. Een ICT-monitor in het onderwijs in 2007-2008 heeft aangetoond dat leerkrachten en

leerlingen beide goede instrumentele vaardigheden bezitten. ICT wordt echter weinig ingezet in de klas. Er moet dus nog gewerkt worden aan mediawijsheid, en dit zowel bij leerkrachten, in de manier waarop ze deze middelen kunnen aanwenden in hun lessen, als bij de leerlingen, om de informatievaardigheden aan te scherpen. Enkel zo wordt het potentieel van multimedia volledig benut en kan de digitale kloof misschien overbrugd worden.

Meer lezen?

Er zijn een aantal interessante publicaties over dit onderwerp verschenen:

- '[Offline jongeren en de digitale kloof](#)', Onderzoek van FTU Namen (september 2009)
- ICT-monitor in het Vlaams onderwijs:
<http://www.ond.vlaanderen.be/ict/onderzoek/files/MICTIVO.pdf> (enkele weken geleden gepubliceerd)
- '[Jongeren en internet](#)', Onderzoek OIVO, <http://www.oivo-crioc.org/files/nl/4689nl.pdf>, Januari 2010
'[Apestaartjaren 3: onderzoeksrapport](#)', Onderzoek van Jeugdwerknet, Graffiti Jeugddienst en IBBT
- Dossier '[Game On](#)', IST (viWTA),
- Boek '[De WIFI-generatie, Vliegensvlug en vogelvrij](#)' van Liesbeth Hop en Bamber Delver.